SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 29. septembra 2011 *

V zadevi C-521/09 P,

zaradi pritožbe na podlagi člena 56 Statuta Sodišča Evropske unije, vložene 11. decembra 2009,

Elf Aquitaine SA s sedežem v Courbevoieju (Francija), ki jo zastopajo E. Morgan de Rivery, S. Thibault-Liger in E. Lagathu, odvetniki,

pritožnica,

druga stranka v postopku je

Evropska komisija, ki jo zastopata A. Bouquet in F. Castillo de la Torre, zastopnika, z naslovom za vročanje v Luxembourgu,

tožena stranka na prvi stopnji,

* Jezik postopka: francoščina.

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi J.N. Cunha Rodrigues, predsednik senata, A. Arabadžiev, A. Rosas, A. Ó Caoimh (poročevalec), sodniki, in P. Lindh, sodnica,

generalni pravobranilec: P. Mengozzi,
sodni tajnik: B. Fülöp, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 25. novembra 2010,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 17. februarja 2011

izreka naslednjo

Sodbo

1 Družba Elf Aquitaine SA (v nadaljevanju: Elf Aquitaine) s pritožbo Sodišču predlaga, naj razveljavi sodbo Sodišča prve stopnje Evropskih skupnosti (zdaj Splošno sodišče) z dne 30. septembra 2009 v zadevi Elf Aquitaine proti Komisiji (T-174/05, v nadaljevanju: izpodbijana sodba), s katero je to zavrnilo njeno tožbo za razglasitev ničnosti

Odločbe Komisije C(2004) 4876 konč. z dne 19. januarja 2005 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 [ES] in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/E-1/37.773 – MCAA) (v nadaljevanju: sporna odločba) in podredno za razveljavitev ali znižanje globe, ki ji je bila naložena.

Dejansko stanje in sporna odločba

2 Iz točk od 3 do 7 izpodbijane sodbe je razvidno, da je Evropska komisija konec leta 1999 začela preiskavo o kartelu monokloroocetne kisline (v nadaljevanju: MCAA) na podlagi pritožbe enega od podjetij, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu. Komisija je 14. in 15. marca 2000 med drugim opravila pregled prostorov zlasti hčerinske družbe pritožnice. Na dvanajst družb, med drugim na družbo Elf Aquitaine in na to hčerinsko družbo (nekdaj imenovana Elf Atochem SA, nato Atofina SA in ob pritožbi Arkema SA, v nadaljevanju: Atofina ali Arkema), je naslovila obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah.

3 Iz točke 8 izpodbijane sodbe je razvidno, da je Komisija v sporni odločbi v bistvu menila, da so podjetja, ki jih ta odločba zadeva, v nasprotju s členom 81 ES sodelovala v kartelu.

4 Kot je razvidno iz točk od 9 do 12 izpodbijane sodbe, je Komisija v sporni odločbi, s katero je zavrnila nasprotne navedbe družbe Elf Aquitaine, menila, da dejstvo, da ima ta družba 98-odstotni delež v družbi Atofina, zadošča za to, da se ji pripiše odgovornost za dejanja hčerinske družbe. Poleg tega je ocenila, da okoliščina, da družba

Elf Aquitaine ni sodelovala pri proizvodnji in prodaji MCAA, ne preprečuje tega, da bi se štelo, da z operativnimi enotami skupine tvori eno gospodarsko enoto.

5 Iz točke 30 izpodbijane sodbe je razvidno, da globa, ki je bila s sporno odločbo skupno in nerazdelno naložena družbama Elf Aquitaine in Arkema, znaša 45 milijonov EUR.

Tožba pred Splošnim sodiščem in izpodbijana sodba

6 Splošno sodišče je z izpodbijano sodbo zavrnilo vseh enajst uveljavljanih tožbenih razlogov in pritožnici naložilo plačilo stroškov. Pri tem je Splošno sodišče podalo zlasti preudarke, ki so predstavljeni v nadaljevanju.

7 Pritožnica je s prvim tožbenim razlogom trdila, da je bila s sporno odločbo njena pravica do obrambe kršena dvojno, in sicer zato, ker naj bi bila ta odločba sprejeta po postopku, v katerem naj bi bilo kršeno načelo enakosti orožij (prvi del), in ker naj bi jo Komisija sprejela v nasprotju z obveznostjo upoštevanja elementov, ki izhajajo iz upravnega postopka (drugi del).

8 Splošno sodišče je v točkah od 54 do 72 izpodbijane sodbe v celoti zavrnilo prvi tožbeni razlog in razsodilo:

„[…]

64 Zavrniti je treba tudi očitek, da pripis odgovornosti tožeči stranki za kršitev, ki jo je storila družba Arkema, v [sporni] odločbi ni dovolj utemeljen, da bi bila njena odgovornost upravičena. Iz [te] odločbe je namreč jasno razvidno […], da je Komisija opozorila na načela, ki se uporabljajo za pripis odgovornosti matičnim družbam za kršitve hčerinskih družb. To, da Komisija v zvezi z njo ni opravila nobene preiskave, da nanjo ni naslovila zahteve za informacije in da ni navezala stika z njo, preden ji je poslala obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, ne spremeni dejstva, da jo je Komisija o očitkih v zvezi z njo smela prvič obvestiti v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah. Tožeča stranka je namreč lahko med upravnim postopkom učinkovito predstavila svoje mnenje o resničnosti in upoštevnosti dejanskega stanja in okoliščin, ki jih je Komisija navedla v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, tako v stališčih v odgovor na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah kot na zaslišanju pred pooblaščencem za zaslišanje.

[…]“

9 Splošno sodišče je drugi uveljavljani tožbeni razlog, ki se je nanašal na nezadostno obrazložitev, zavrnilo kot neutemeljen in razsodilo:

„85 […], iz točke 258 obrazložitve [sporne] odločbe je razvidno, da, Komisija meni, da dejstvo, da ima družba Elf Aquitaine 98-odstotni delež v družbi Atofina samo po sebi zadostuje za to, da se odgovornost za dejanja družbe Atofina pripiše družbi Elf Aquitaine. Komisija meni, da navedene trditve [družbe Elf Aquitaine] ne pomenijo zadostnih dokazov za ovrženje domneve, ki temelji na imetništvu 98-odstotnega deleža. V isti točki obrazložitve pojasnjuje, da so ‚te trditve navedbe, na podlagi katerih ni mogoče ovreči domneve, da je družba Elf Aquitaine odgovorna za dejanja svoje hčerinske družbe Atofina‘ in da po njenem mnenju ‚dokumenti, ki vsebujejo splošne navedbe o poslovnem upravljanju družbe, ne zadostujejo za ovrženje domneve‘.

86 Ugotoviti je treba, da čeprav je Komisija v točki 258 obrazložitve [sporne] odločbe izrecno potrdila, da imetništvo 98-odstotnega deleža zadostuje za to, da se odgovornost za dejanja družbe Atofina pripiše družbi Elf Aquitaine, pa je v nadaljevanju navedene točke obrazložitve pojasnila, da dokazi, ki jih je predložila tožeča stranka, ne omogočajo ovrženja te domneve. Taki preudarki se nanašajo na sodno prakso Skupnosti v zvezi s pripisom odgovornosti matični družbi za kršitvena ravnanja hčerinske družbe. Iz tega je razvidno, da je razlogovanje Komisije dovolj izrecno in omogoča razumevanje razlogov, iz katerih je zavrnila trditve družbe Elf Aquitaine.

87 Glede domnevne nezadostne obrazložitve razlogov, iz katerih so bile zavrnjene trditve družbe Elf Aquitaine, je treba ugotoviti, da je Komisija v točki 257 obrazložitve [sporne] odločbe te trditve navedla, kakor jih je družba Elf Aquitaine izrazila v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. V njem je odgovorila na točke od 258 do 261 obrazložitve [sporne] odločbe.

88 Zlasti je treba poudariti, da je Komisija menila, da je družba Elf Aquitaine zgolj podala navedbe in da dokumenti, ki jih je predložila, vsebujejo le splošne navedbe o poslovnem upravljanju družbe.

89 Tak odgovor na trditve družbe Elf Aquitaine, čeprav kratek, omogoča razumevanje razlogov, iz katerih je Komisija te trditve zavrnila. Komisija je namreč odgovorila na bistvene točke trditev družbe Elf Aquitaine, upoštevala pa je vse dokaze, ki jih je ta predložila.

90 Komisiji nikakor ni bilo treba odgovoriti na vse ugovore tožeče stranke. Komisija namreč ni dolžna oblikovati stališča glede vseh trditev, ki so jih pred njo navajale zadevne osebe, temveč zadošča, da navede dejstva in pravne ugotovitve, ki so bistvene za odločbo […]“

10 Splošno sodišče je v točkah od 97 do 99 izpodbijane sodbe zavrnilo tretji uveljavljani tožbeni razlog, ki se je nanašal na protislovnost obrazložitve glede pripisa odgovornosti za kršitev družbi Elf Aquitaine in priznanja nižje ravni odgovornosti družbe Atofina za sodelovanje pri kršitvi. V zvezi s tem je v točki 97 izpodbijane sodbe menilo zlasti:

„[…] raven odgovornosti osebja, ki je sodelovalo pri kršitvi, ni pomembna, saj ima Komisija možnost, da odločbo, s katero so bile globe naložene, naslovi na matično družbo skupine družb, toda ne zato, ker je matična družba hčerinsko družbo spodbudila h kršitvi, in nikakor ne zaradi udeležbe prve pri tej kršitvi, ampak zato, ker sta ti družbi za namene člena 81 ES enotno podjetje. Zato dejstvo, da matična družba ni bila seznanjena s kršitvijo, ki jo je storila njena hčerinska družba, ne more zadostovati za izključitev njene odgovornosti.“

11 Podobna ugotovitev je v drugačnih kontekstih razvidna iz točk 52, 167 in 186 izpodbijane sodbe.

12 Kot je razvidno iz točke 100 izpodbijane sodbe, je bil četrti tožbeni razlog, naveden pred Splošnim sodiščem, ki se je nanašal na kršitev pravil, ki urejajo pripis odgovornosti matični družbi za kršitve hčerinske družbe, razdeljen na tri dele.

13 Pritožnica je v okviru prvega dela trdila zlasti, da Komisija pri določitvi upoštevnega merila za pripis odgovornosti za kršitve nima diskrecijske pravice.

14 Splošno sodišče je v točkah od 105 do 109 izpodbijane sodbe ta del zavrnilo. V točki 105 izpodbijane sodbe je opozorilo:

„[…] Komisija ne trdi, da ima pri pripisu odgovornosti za kršitve družbe drugi družbi diskrecijsko pravico. Čeprav namreč v točki 260 obrazložitve [sporne] odločbe trdi, da ima ‚v takih okoliščinah diskrecijsko pravico za pripis odgovornosti matični družbi', pa pred tem v točki 258 obrazložitve [sporne] odločbe poudarja, da tožeči stranki ni uspelo ovreči domneve samostojnosti njene hčerinske družbe. Iz [sporne] odločbe je tudi jasno razvidno, da je ugotovitev iz točke 260 obrazložitve namenjena le zavrnitvi trditve, da v prejšnjih odločbah, naslovljenih na družbo Atofina, odgovornost za ravnanje te družbe ni bila pripisana matični družbi. Poleg tega je Komisija med obravnavo in v pisnih vlogah navedla, da je dejansko menila, da njena diskrecijska pravica pride v poštev v fazi, v kateri – če je odgovornost za kršitev mogoče pripisati več družbam iz skupine – lahko izbere, ali jo bo pripisala vsaki od družb iz skupine ali le tistim, ki so neposredno sodelovale pri kršitvi."

15 Splošno sodišče je v točkah od 121 do 126 izpodbijane sodbe kot neutemeljen zavrnilo drugi del četrtega uveljavljanega tožbenega razloga, ki se je nanašal na to, da naj bi bila uporaba domneve pripisljivosti, ki ni podprta s konkretnimi dokazi, v nasprotju z načelom samostojnosti hčerinske družbe.

16 Tretji del četrtega tožbenega razloga se je nanašal na kršitev dokaznih pravil, ki urejajo pripis odgovornosti za kršitve v skupini družb. Splošno sodišče je v točkah od 150 do 176 izpodbijane sodbe ta del zavrnilo.

17 Pri tem je Splošno sodišče v točki 157 izpodbijane sodbe razsodilo:

„[…] očitka tožeče stranke, da Komisija ni upoštevala dokaznih pravil, ki urejajo pripis odgovornosti za kršitve v skupini družb, ni mogoče sprejeti. Ker je bil v času kršitve skoraj ves kapital v lasti družbe Elf Aquitaine, je Komisija lahko upravičeno domnevala, da ni samostojna, in menila, da mora družba Elf Aquitaine dokazati, da je njena hčerinska družba samostojno odločala o svojem ravnanju na trgu."

18 Splošno sodišče je v točki 158 izpodbijane sodbe menilo, da je treba v teh okoliščinah proučiti dokaze, ki jih je predložila družba Elf Aquitaine, da bi se ovrgla domneva, ki jo je uporabila Komisija. Zato je v točki 159 izpodbijane sodbe poudarilo:

„[…] Komisija v točki 257 obrazložitve [sporne] odločbe povzema trditve, ki jih je družba Elf Aquitaine navedla v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, zlasti trditve, da ni nikoli niti neposredno niti posredno sodelovala pri omejevalnem sporazumu o MCAA, da je ‚zgolj holding' brez operativnih funkcij, da je družba Atofina popolnoma samostojna pri svoji poslovni politiki in ravnanju na trgu, da se dokumenti v spisu Komisije nanašajo izključno na družbo Atofina in da tudi tretje osebe menijo, da je na trgu nastopala le družba Atofina. V naslednji točki obrazložitve ugotavlja, da so te trditve zgolj navedbe, na podlagi katerih ni mogoče ovreči

domneve, da je družba Elf Aquitaine odgovorna za ravnanja svoje hčerinske družbe, in poudarja, da dokumenti, ki vsebujejo splošne navedbe o poslovnem upravljanju, ne zadostujejo za ovrženje te domneve."

19 Splošno sodišče je nato v točkah od 160 do 176 izpodbijane sodbe zavrnilo več trditev, ki jih je pritožnica navedla, zato da bi ovrgla domnevo, ki je bila v zvezi z njo uporabljena v sporni odločbi.

20 Splošno sodišče je v točkah od 184 do 188 in od 192 do 199 izpodbijane sodbe zavrnilo peti tožbeni razlog v treh delih, ki so se nanašali na kršitve načel osebne odgovornosti, zakonitosti in domneve nedolžnosti.

21 Splošno sodišče je v točkah od 200 do 207 izpodbijane sodbe zavrnilo šesti tožbeni razlog, ki se je nanašal na kršitev načela dobrega upravljanja.

22 Kot je razvidno iz točke 208 izpodbijane sodbe, je pritožnica s sedmim tožbenim razlogom, uveljavljanim pred Splošnim sodiščem, trdila, da novi pristop Komisije glede merila za pripis odgovornosti za kršitve hčerinskih družb matičnim družbam, kot je bil uporabljen v sporni odločbi, povzroča pravno negotovost, tako da naj bi Splošno sodišče moralo razglasiti sporno odločbo za nično v delu, v katerem se nanaša na pritožnico. Komisija naj bi namreč uporabila drugačna merila za pripis odgovornosti od tistih, ki so bila v sporni odločbi uporabljena v zvezi z družbama Akzo Nobel NV in Clariant AG, ter od tistih, ki so bila glede družbe Atofina uporabljena v odločbi C(2003) 4570 konč. z dne 10. decembra 2003 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/E-2/37.857 – Organski peroksidi) (UL 2005, L 110, str. 44, v nadaljevanju: odločba o organskih peroksidih).

23 Splošno sodišče je v točkah od 210 do 216 izpodbijane sodbe ta tožbeni razlog zavrnilo, v točki 213 izpodbijane sodbe pa je med drugim razsodilo:

„Čeprav se je Komisija v obravnavanem primeru odločila pripisati odgovornost za ugotovljeno kršitev podjetju, sestavljenemu iz matične in hčerinske družbe, medtem ko se je tega v svoji pretekli praksi vzdržala, pa njena odločitev ne more biti v nasprotju z načelom pravne varnosti. […] Zato v delu, v katerem je Komisija v obravnavanem primeru pravilno menila, da družba Elf Aquitaine in njena hčerinska družba Arkema skupaj sestavljata eno podjetje, in je družbama globo naložila skupno in nerazdelno, ni kršila načela pravne varnosti."

24 Splošno sodišče je v točki 220 in naslednjih izpodbijane sodbe drugega za drugim zavrnilo uveljavljane tožbene razloge od osmega do enajstega, nato pa je v točki 244 izpodbijane sodbe ugotovilo, da je treba tožbo, ki je bila vložena pri njem, zavrniti v celoti.

Predlogi strank

25 Pritožnica s pritožbo Sodišču predlaga, naj:

– izpodbijano sodbo v celoti razveljavi;

– ugodi predlogom, podanim na prvi stopnji;

– zato razglasi člene 1(d), 2(c), 3 in 4, točka 9, sporne odločbe za ničnе;

– podredno, na podlagi svoje neomejene pristojnosti razveljavi ali zniža globo 45 milijonov EUR, ki je bila s členom 2(c) sporne odločbe skupno in nerazdelno naložena družbama Arkema in Elf Aquitaine, in

– vsekakor Komisiji naloži plačilo stroškov, vključno s stroški, ki so pritožnici nastali pred Splošnim sodiščem.

26 Komisija Sodišču predlaga, naj:

– pritožbo zavrne in

– pritožnici naloži plačilo stroškov.

Pritožba

27 Pritožnica navaja pet pritožbenih razlogov, ki se nanašajo na:

– napačno uporabo prava Splošnega sodišča, ker naj to ne bi izpeljalo posledic omejevalnosti sankcij, ki izhajajo iz uporabe člena 101 PDEU;

– kršitev pravice do obrambe, ki je posledica napačne razlage načel pravičnosti in enakosti orožij;

– napačno uporabo prava glede obveznosti obrazložitve;

– kršitev člena 263 PDEU, ki je posledica nespoštovanja meja nadzora zakonitosti, in

– kršitev pravil, ki urejajo možnost pripisa sankcij na področju konkurenčnega prava.

28 Pritožnica podredno navaja šesti pritožbeni razlog, pri čemer trdi, da mora biti globa, ki ji je bila naložena, razveljavljena ali znižana zaradi napačne uporabe prava in kršitev Splošnega sodišča.

Prvi pritožbeni razlog: napačna uporaba prava s strani Splošnega sodišča, ker naj to ne bi izpeljalo posledic omejevalnosti sankcij, ki izhajajo iz uporabe člena 101 PDEU

Trditve strank

29 Pritožnica trdi, da omejevalnosti – v smislu člena 6(1) Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane v Rimu 4. novembra 1950 (v nadaljevanju: EKČP) – sankcij, naloženih na podlagi člena 101 PDEU, ni mogoče zanikati.

30 Splošno sodišče je po mnenju pritožnice zlasti v točkah od 185 do 187 ter 194 in 197 izpodbijane sodbe napačno uporabilo načeli osebne odgovornosti in individualizacije kazni ter načelo domneve nedolžnosti, ki jih zagotavlja člen 6(1) in (2) EKČP.

31 Prvič, Splošno sodišče naj bi tako na splošno napačno uporabilo zadnjenavedena načela zgolj za podjetje, ki ga sestavljata družbi Elf Aquitaine in Arkema, subjekt brez kakršne koli pravne osebnosti, in ne za ti družbi kot ločeni pravni osebi, ki imata edini potrebne lastnosti za možnost učinkovitega in konkretnega uveljavljanja subjektivnih pravic, ki izvirajo iz zgoraj navedenih načel. Splošno sodišče naj bi tako onemogočilo učinkovitost in konkretnost subjektivnih pravic, ki izvirajo iz zgoraj navedenih načel, s tem, da njihovega uveljavljanja ni omogočilo samo subjektom, ki imajo za to potrebne lastnosti, kar mu je nazadnje omogočilo omejitev dostopa do sodišča.

32 Drugič, natančneje, Splošno sodišče naj bi na podlagi zgoraj navedenega pristopa pritožnico izključilo s področja uporabe:

– načela domneve nedolžnosti, ker v zvezi z njo predhodni preiskavi ni priznalo nikakršnega pomena, in

– načel osebne odgovornosti in individualizacije kazni, ker je v točkah 97, 152, 167 in 186 izpodbijane sodbe trdilo, da pripis odgovornosti matični družbi ne temelji na „odnosu prigovarjanja h kršitvi med matično in hčerinsko družbo ali celo vpletenosti prve v navedeno kršitev“, s čimer je tako zavrnilo upoštevnost vrste indicev, na katere se je pritožnica sklicevala, zato da bi dokazala, da osebno

ni storila nobene kršitve, da ni vedela za sporno kršitev in da je njena hčerinska družba na trgu ravnala samostojno.

33 Pritožnica poleg tega trdi, da se Splošno sodišče v točkah 210 in 212 izpodbijane sodbe na načelo učinkovitosti konkurenčnega prava Unije ni moglo veljavno sklicevati proti stranki postopka, da bi oslabilo njene temeljne pravice v korist povečanja pristojnosti Komisije.

34 Komisija trdi zlasti, da prvi pritožbeni razlog ne ustreza tožbenemu razlogu, ki je bil predstavljen na prvi stopnji, in da se ne nanaša neposredno na noben del izpodbijane sodbe.

Presoja Sodišča

35 V skladu s členom 113(2) Poslovnika Sodišča pritožba ne more spreminjati predmeta postopka pred Splošnim sodiščem. Pristojnost Sodišča v okviru pritožbe je tako namreč omejena na presojo pravnih ugotovitev o razlogih, o katerih se je razpravljalo na prvi stopnji. Stranka torej ne more pred Sodiščem prvič navajati razloga, ki ga ni navajala pred Splošnim sodiščem, ker bi ji to omogočalo, da Sodišču, katerega pristojnost glede pritožb je omejena, predloži spor, katerega predmet je širši od tistega, o katerem je odločalo Splošno sodišče (glej v tem smislu zlasti sodbe z dne 1. junija 1994 v zadevi Komisija proti Brazzelliju Lualdiju in drugim, C-136/92 P, Recueil, str. I-1981, točka 59; z dne 30. marca 2000 v zadevi VBA proti VGB in drugim, C-266/97 P, Recueil, str. I-2135, točka 79, in z dne 14. oktobra 2010 v zadevi Deutsche Telekom proti Komisiji, C-280/08 P, ZOdl., str. I-9555, točka 34). Tak pritožbeni razlog je torej v fazi pritožbe treba šteti za nedopusten.

36 Pritožnica v obravnavanem primeru Splošnemu sodišču ne očita, da je zanikalo „kazensko“ naravo – v smislu sodne prakse v zvezi s členom 6 EKČP – glob, ki so bile naložene na podlagi člena 81 ES, temveč predvsem to, da je kršilo temeljne pravice, ki jih uživa kot pravna oseba, odgovorna za kršitev, na katero se navezujejo sankcije, ki so po njenem mnenju take narave. Ker ta pritožbeni razlog s tega vidika ne spreminja predmeta spora pred Splošnim sodiščem, ga ni treba zavreči kot nedopustnega (glej po analogiji sodbo z dne 18. januarja 2007 v zadevi PKK in KNK proti Svetu, C-229/05 P, ZOdl., str. I-439, točki 66 in 67).

37 Kot je razvidno med drugim iz točk 27, 87 in 99 te sodbe, se posamični očitki družbe Elf Aquitaine v okviru tega pritožbenega razloga v bistvu prekrivajo z očitki, podanimi v okviru drugih pritožbenih razlogov, zlasti drugega in petega. Ker torej ti očitki niso zares samostojni glede na druge pritožbene razloge, jih tukaj ni treba obravnavati.

38 Ker se s prvim pritožbenim razlogom Splošnemu sodišču na splošno očita, da ni napačno uporabilo načel osebne odgovornosti in individualizacije kazni ter domneve nedolžnosti samo glede pritožnice, temveč tudi glede „podjetja“, ki ga sestavljata zlasti družba Elf Aquitaine in njena hčerinska družba Arkema, se s tem pritožbenim razlogom prav tako očita bistvena kršitev teh načel v zvezi s pritožnico in izpodbija razlaga pojma „podjetje“ v smislu člena 81 ES, ki jo je podalo Splošno sodišče. Ker se te trditve prekrivajo z nekaterimi vidiki drugega in petega pritožbenega razloga, jih je treba obravnavati v okviru preizkusa teh tožbenih razlogov.

39 Glede pristopa, opisanega v točki 33 te sodbe, zadostuje poudariti, da Splošno sodišče v nasprotju z zatrjevanjem pritožnice v točkah 210 in 212 izpodbijane sodbe ni trdilo, da je mogoče načelo učinkovitosti konkurenčnega prava Unije uveljavljati proti stranki v postopku, da bi se omejile njene temeljne pravice.

40 Ker navedeni pristop tako temelji na napačni razlagi izpodbijane sodbe, ga je treba zavrniti kot neutemeljenega.

41 Glede na navedeno je treba naslednjega obravnavati peti pritožbeni razlog.

Peti pritožbeni razlog: kršitev pravil, ki urejajo možnost pripisa sankcij na področju konkurenčnega prava

Prvi del petega pritožbenega razloga, po katerem omejevalnost sankcij, ki izhajajo iz uporabe člena 101 PDEU, potrjuje, da je dejansko neizpodbojna domneva odgovornosti, ki se uporablja za pritožnico, po pravu Unije nedopustna

– Trditve strank

42 Pritožnica trdi, da bi morala omejevalnost sankcij, ki izhajajo iz uporabe člena 101 PDEU, in institucionalno prekrivanje pristojnosti pri organu pregona Splošnemu sodišču neobhodno preprečiti, da bi Komisiji dovolilo uporabo domneve odgovornosti, namesto da bi zahtevalo dokaz o vmešavanju pritožnice v upravljanje hčerinske družbe.

43 To naj bi veljalo zlasti zato, ker naj bi bila taka domneva dejansko neizpodbojna, saj naj bi ta neizpodbojnost izničila med drugim dokazna pravila in domnevo nedolžnosti.

44 Pritožnica meni, da neizpodbojnost domneve, kot jo razlaga Splošno sodišče, izvira iz spleta teh dejavnikov:

– trditve iz točk 86 in 150 izpodbijane sodbe, po kateri kapitalska udeležba sama po sebi zadostuje za uporabo domneve nesamostojnosti hčerinske družbe;

– priznanja Splošnega sodišča v točki 105 izpodbijane sodbe, da ima Komisija diskrecijsko pravico za pripis odgovornosti za kršitev, če ima matična družba vsaj 98-odstotni kapitalski delež v hčerinski družbi, in

– tega, kako je Splošno sodišče v točki 160 in naslednjih izpodbijane sodbe presojalo vrsto indicev, ki jih je predložila pritožnica in s katerimi je želela dokazati, da se ni vmešavala v upravljanje svoje hčerinske družbe.

45 V zvezi s tem pritožnica meni, da je Splošno sodišče tej vrsti indicev odreklo dokazno vrednost, saj naj bi od nje zahtevalo dokaze o nevmešavanju, ki bi bili nujno negativni. Splošno sodišče naj bi zahtevalo *probatio diabolica*, ki po dokaznih pravilih Unije na splošno ni dopusten. Pritožnica meni, da mora biti taka ureditev neizpodbojnega dokazovanja izključena, saj naj bi bila z njo kršena pravica do dostopa do učinkovitega sodnega nadzora.

46 Po mnenju pritožnice je Splošno sodišče protipravno prevalilo dokazno breme, ki je na organu pregona, zlasti s tem, da je drugega za drugim zavrnilo indice iz vrste indicev, ki jih je pritožnica v skladu s sodbo z dne 10. septembra 2009 v zadevi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji (C-97/08 P, ZOdl., str. I-8237, točka 65) predložila Komisiji. Tako je po mnenju pritožnice Splošno sodišče ustvarilo nedopustno neravnovesje med pritožnico, ki ji je bila naložena neizvedljiva obveznost, in Komisijo, ki se je lahko sklicevala na domnevo odgovornosti za uporabo omejevalnih sankcij in je imela zatrjevano diskrecijsko pravico za uporabo ali neuporabo take domneve.

47 Pritožnica poleg tega trdi, da Splošno sodišče v nasprotju s trditvijo iz točke 171 izpodbijane sodbe ni presojalo elementov iz celotne vrste indicev. Pritožnica meni, da se je v skladu z navedbami iz zgoraj navedene sodbe Akzo Nobel in drugi proti Komisiji ta vrsta indicev nanašala na organizacijske, gospodarske in pravne povezave med njo in njeno hčerinsko družbo, ki so po njenem mnenju dokazovale, da ne sestavljata enotnega gospodarskega subjekta. Toda dokazna vrednost tega sklopa indicev naj bi izvirala iz vseh indicev, in ne nujno iz vsakega posameznega indica.

48 Komisija meni, da je Splošno sodišče v točkah 172 in 173 izpodbijane sodbe navedlo, da domneva nesamostojnosti hčerinske družbe ni neizpodbojna. Meni tudi, da je bil tožbeni razlog, ki je bil pred Splošnim sodiščem podan v zvezi z možnostjo pripisa, zavrnjen, saj naj bi se pritožnica – kot naj bi bilo razvidno iz točk od 163 do 165, 167 in 169 izpodbijane sodbe – opirala zgolj na nedokazane navedbe. Po mnenju Komisije samo dejstvo, da je zahtevala dokaze v utemeljitev navadne navedbe, zadevne domneve ne spremeni v neizpodbojno.

49 Po mnenju Komisije dejstvo, da je matična družba popolna ali skoraj popolna lastnica kapitala hčerinske družbe, omogoča zgolj domnevo – do predložitve nasprotnega dokaza – da sta ti družbi del istega „podjetja“ v smislu člena 101(1) PDEU. Pritožnica

naj v obravnavanem primeru Komisiji ne bi mogla očitati, da je menila, da domneva ni bila ovržena, medtem ko naj bi zgolj podajala nezadostno dokazane navedbe o „samostojnosti“ ali trditve, ki naj ne bi bile upoštevne za ugotovitev, ali hčerinska in matična družba sestavljata gospodarsko enoto.

50 Glede argumentacije pritožnice iz točke 47 te sodbe Komisija trdi, da pritožnica očitno izpodbija presojo dokazov, ki jo je opravilo Splošno sodišče, kar naj v pritožbi ne bi bilo dopustno. Poleg tega naj bi Splošno sodišče opravilo splošno presojo. Po mnenju Komisije nekaterih zatrjevanih indicev ni presojalo samo zato, ker večina teh indicev ni bila dokazana.

– Presoja Sodišča

51 Ker se pritožnica s prvim delom petega razloga sklicuje na prekrivanje vlog Komisije na področju konkurenčne politike Unije, je treba ugotoviti, da želi z njim v nasprotju s členom 113(2) Poslovnika spremeniti predmet spora pred Splošnim sodiščem. V tem delu ga je treba v skladu s sodno prakso iz točke 35 te sodbe šteti za nedopustnega.

52 Vendar je treba prvi del petega pritožbenega razloga šteti za dopusten v delu, v katerem se z njim – ne glede na preudarke, ki izhajajo iz tega prekrivanja – izpodbija domneva, da je matična družba, ki ima v lasti celoten ali skoraj celoten kapital hčerinske

družbe, v bistvu lahko odgovorna za ravnanja hčerinske družbe, s katerimi je kršeno pravo Unije na področju konkurence.

53 Glede tega je najprej treba spomniti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso pojem podjetja zajema vse subjekte, ki opravljajo gospodarsko dejavnost, ne glede na njihovo pravno obliko in način financiranja. V zvezi s tem je Sodišče pojasnilo, prvič, da je treba pojem podjetja, postavljen v ta kontekst, razumeti tako, kot da označuje gospodarsko enoto, čeprav je s pravnega vidika ta gospodarska enota sestavljena iz več fizičnih ali pravnih oseb, in drugič, da mora tak gospodarski subjekt, če krši pravila o konkurenci, po načelu osebne odgovornosti odgovarjati za to kršitev (glej sodbi z dne 20. januarja 2011 v zadevi General Química in drugi proti Komisiji, C-90/09 P, ZOdl., str. I-1, točki 34 in 35 ter navedena sodna praksa, in z dne 29. marca 2011 v združenih zadevah ArcelorMittal Luxembourg proti Komisiji in Komisija proti ArcelorMittal Luxembourg in drugim, C-201/09 P in C-216/09 P, ZOdl., str. I-2239, točka 95).

54 V skladu z ustaljeno sodno prakso se ravnanje hčerinske družbe lahko pripiše matični družbi, zlasti če ta hčerinska družba, čeprav je ločena pravna oseba, o svojem ravnanju na trgu ne odloča samostojno, ampak večinoma ravna po navodilih matične družbe, zlasti glede gospodarskih, organizacijskih in pravnih povezav med tema pravnima osebama (glej zgoraj navedeni sodbi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 58, in General Química in drugi proti Komisiji, točka 37).

55 Ker sta v takem primeru matična in hčerinska družba del iste gospodarske enote in sta eno samo podjetje v smislu člena 81 ES, lahko Komisija odločbo, s katero je naloženo plačilo glob, naslovi na matično družbo, ne da bi bilo treba dokazati, da je bila matična

družba pri tej kršitvi osebno vpletena (glej zgoraj navedeni sodbi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 59, in General Química in drugi proti Komisiji, točka 38).

56 V zvezi s tem je Sodišče pojasnilo, da v posebnem primeru, v katerem je matična družba lastnica 100 % kapitala hčerinske družbe, ki je kršila pravila Unije o konkurenci, ta matična družba po eni strani lahko odločilno vpliva na ravnanje te hčerinske družbe, po drugi strani pa obstaja izpodbojna domneva, da ta matična družba dejansko odločilno vpliva na ravnanje hčerinske (v nadaljevanju: domneva dejanskega odločilnega vplivanja) (glej zlasti sodbo z dne 25. oktobra 1983 v zadevi AEG-Telefunken proti Komisiji, 107/82, Recueil, str. 3151, točka 50, ter zgoraj navedene sodbe Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 60; General Química in drugi proti Komisiji, točka 39, in ArcelorMittal Luxembourg proti Komisiji in Komisija proti ArcelorMittal Luxembourg in drugim, točka 97).

57 V teh okoliščinah za domnevo, da matična družba dejansko odločilno vpliva na poslovno politiko hčerinske družbe, zadostuje, da Komisija dokaže, da je ves kapital hčerinske družbe v lasti matične družbe. Nato lahko Komisija matično družbo šteje za solidarno odgovorno za plačilo globe, naložene hčerinski družbi, razen če matična družba, ki mora to domnevo izpodbiti, ne predloži zadostnih dokazov, da hčerinska družba na trgu ravna samostojno (glej sodbo z dne 16. novembra 2000 v zadevi Stora Kopparbergs Bergslags proti Komisiji, C-286/98 P, Recueil, str. I-9925, točka 29, ter zgoraj navedene sodbe Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 61; General Química in drugi proti Komisiji, točka 40, in ArcelorMittal Luxembourg proti Komisiji in Komisija proti ArcelorMittal Luxembourg in drugim, točka 98).

58 Iz sodne prakse je tudi jasno razvidno, da se morajo za ugotovitev, ali hčerinska družba o svojem ravnanju na trgu odloča samostojno, upoštevati vsi upoštevni dejavniki v zvezi z gospodarskimi, organizacijskimi in pravnimi povezavami, ki to hčerinsko družbo povezujejo z matično družbo, ti pa so lahko od primera do primera različni in

jih torej ni mogoče taksativno našteti (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točki 73 in 74).

59 Domneva dejanskega odločilnega vplivanja je namenjena zlasti vzpostavitvi ravnovesja med pomenom cilja omejevanja ravnanj, ki so v nasprotju s pravili konkurence, zlasti s členom 101 PDEU, in preprečevanja njihovega ponavljanja na eni strani ter pomenom zahtev nekaterih splošnih načel prava Unije, kot so zlasti načela domneve nedolžnosti, individualizacije kazni in pravne varnosti ter pravice do obrambe, vključno z načelom enakosti orožij, na drugi strani. Zlasti zato je, kot je razvidno iz ustaljene sodne prakse, navedene v točki 56 te sodbe, izpodbojna.

60 Poleg tega je treba spomniti, da ta domneva temelji na ugotovitvi, da lahko – razen v izjemnih okoliščinah – družba, ki ima v lasti skoraj ves kapital hčerinske družbe, odločilno vpliva na ravnanje hčerinske družbe in da je treba dejansko nevplivanje ugotavljati v okviru subjektov, za katere se ta domneva uporablja.

61 Če bi lahko v teh okoliščinah zainteresirana stranka navedeno domnevo ovrgla zgolj z nedokazanimi navedbami, bi bila ta pretežno brezpredmetna.

62 Poleg tega je iz sodne prakse razvidno, da domneva, čeprav jo je težko ovreči, ostane v dopustnih mejah, če je sorazmerna z legitimnim ciljem, ki mu sledi, če obstaja možnost predložitve nasprotnega dokaza in če je zagotovljena pravica do obrambe (glej

v tem smislu sodbo z dne 23. decembra 2009 v zadevi Spector Photo Group in Van Raemdonck, C-45/08, ZOdl., str. I-12073, točki 43 in 44, in sodbo Evropskega sodišča za človekove pravice z dne 23. julija 2002 v zadevi Janosevic proti Švedski, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VII, točka 101 in naslednje).

63 V obravnavanem primeru je iz točk 46 in 47 te sodbe razvidno, da pritožnica ne izpodbija same zakonitosti domneve o dejanskem odločilnem vplivanju, kot je predstavljena v točkah 56 in 57 te sodbe. Ne izpodbija niti možnosti, da se v okoliščinah obravnavanega primera uporabi podobna domneva, če ima matična družba v lasti 98 % kapitala hčerinske družbe.

64 Nasprotno, argumentacija pritožnice iz točk od 43 do 47 te sodbe temelji na trditvi, da je Splošno sodišče za dejansko stanje uporabilo neizpodbojno različico te domneve.

65 Toda v nasprotju s trditvami pritožnice pristop, ki ga je v izpodbijani sodbi Splošno sodišče izbralo glede elementov, ki jih je predložila pritožnica, v celoti ne ustreza *probatio diabolica*. Kot je namreč razvidno iz točke 58 te sodbe, morajo subjekti, ki želijo ovreči domnevo dejanskega odločilnega vplivanja, predložiti vse elemente, ki so povezani z gospodarskimi, organizacijskimi in pravnimi povezavami, ki zadevno hčerinsko družbo povezujejo z matično družbo, in ki po njihovem mnenju dokazujejo, da ti ne sestavljata enotnega gospodarskega subjekta.

66 V zvezi s tem zgolj okoliščina, da subjekt v nekem primeru ne predloži dokazov za ovrženje domneve dejanskega odločilnega vplivanja, ne pomeni, da te nikakor ni mogoče ovreči.

67 V teh okoliščinah je treba očitke iz tretje alinee točke 44 in točk od 45 do 47 te sodbe zavrniti v delu, v katerem se z njimi v bistvu zatrjuje, da presoja trditev pritožnice, ki jo je opravilo Splošno sodišče, zgolj zaradi njegove ugotovitve – neugodne za pritožnico – dokazuje obstoj *probatio diabolica*.

68 V delu, v katerem je namen navedenih očitkov dejansko doseči, da bi Sodišče znova presojalo dejansko stanje, ki ga je ugotovilo Splošno sodišče, pa je treba te očitke šteti za nedopustne na stopnji pritožbe. Iz ustaljene sodne prakse je namreč razvidno, da je Splošno sodišče po eni strani edino pristojno za ugotavljanje dejstev, razen če bi vsebinska nepravilnost njegovih ugotovitev izhajala iz listin v spisu, ki so mu bile predložene, in po drugi strani za presojo teh dejstev. Presoja dejstev, razen v primeru izkrivljanja dokazov, ki so mu bili predloženi, torej ne pomeni pravnega vprašanja, ki bi bilo kot tako podvrženo nadzoru Sodišča (glej zlasti sodbo z dne 23. aprila 2009 v zadevi AEPI proti Komisiji, C-425/07 P, ZOdl., str. I-3205, točka 44 in navedena sodna praksa).

69 V delu, v katerem je te očitke mogoče razlagati tako, kot da se nanašajo na to, da naj bi Splošno sodišče prekoračilo obseg svojega sodnega nadzora, se prekrivajo s četrtim pritožbenim razlogom in jih zato v okviru tega dela petega pritožbenega razloga ni treba proučiti posebej.

70 Poleg tega je glede kritike, izražene v prvi alinei točke 44 te sodbe, in sicer, da že sam obseg kapitalske udeležbe v hčerinski družbi zadostuje za uporabo domneve dejanskega odločilnega vplivanja, treba poudariti, da dejstvo, da bi bilo težko predložiti nasprotni dokaz, potreben za ovrženje domneve, še ne pomeni, da je ta dejansko neizpodbojna, zlasti če lahko ta dokaz v okviru svojih dejavnosti najlažje poiščejo subjekti, na katere se domneva nanaša.

71 Glede drugega dejavnika iz druge alinee točke 44 te sodbe, na katerega se pritožnica sklicuje, da bi dokazala dejansko neizpodbojnost domneve, ki jo je uporabilo Splošno sodišče, je treba poudariti, da čeprav je Splošno sodišče v točki 105 izpodbijane sodbe priznalo diskrecijsko pravico Komisije, omenjeno v navedeni drugi alinei, tako priznanje ali taka pravica nikakor ne vpliva na vprašanje, ali je domneva, uporabljena v izpodbijani sodbi, neizpodbojna. Zato take utemeljitve ni mogoče sprejeti.

72 Iz zgoraj navedenega je razvidno, da je treba prvi del petega pritožbenega razloga zavrniti.

Drugi del petega pritožbenega razloga, po katerem je domneva odgovornosti, ki jo je uporabilo Splošno sodišče in ki temelji na pojmu podjetja, v nasprotju z načelom samostojnosti pravne osebe

– Trditve strank

73 Pritožnica trdi, da je z izpodbijano sodbo kršeno načelo subsidiarnosti, ker se znatno posega v načelo samostojnosti pravne osebe, ki je eden od glavnih temeljev prava družb držav članic.

74 Splošno sodišče je po mnenju pritožnice s tem, da je trdilo, da sme glede podjetja odločiti, da za pravno osebo, ki to podjetje sestavlja, ne bo uporabilo niti načela samostojnosti niti pravice do obrambe, napačno uporabilo pravo.

75 Pritožnica meni, da je Splošno sodišče napačno uporabilo pravo tudi s tem, da je menilo, da je od Komisije odveč zahtevati, naj v svoji odločbi navede konkretne indice o nesamostojnosti hčerinske družbe na trgu.

76 Komisija trdi, da se pred Splošnim sodiščem ni uveljavljalo načelo subsidiarnosti, tako da naj bi kršitev tega načela pomenila nov razlog, ki na pritožbeni stopnji ni dopusten. Tega načela naj v obravnavanem primeru vsebinsko nikakor ne bi bilo mogoče uporabiti, ker naj bi imela Evropska unija na tem področju izključno pristojnost.

77 Poleg tega naj bi bil pojem „podjetje“ v smislu konkurenčnega prava samostojen pojem prava Unije. Tudi „samostojnost“ družbe naj ne bi bila nezdružljiva z domnevo iz sodne prakse o dejanskem nadzoru matične družbe nad nekaterimi od hčerinskih družb.

– Presoja Sodišča

78 V delu, v katerem se ta del pritožbenega razloga nanaša na kršitev načela subsidiarnosti, je treba v skladu s sodno prakso iz točke 35 te sodbe ugotoviti njegovo nedopustnost.

79 Nato je treba zavrniti očitek iz točke 74 te sodbe, saj se nanaša na preudarek, ki ga Splošno sodišče v izpodbijani sodbi ni podalo ali izrazilo.

80 Glede argumenta iz točke 75 te sodbe je iz njenih točk 56 in 57 razvidno, da Komisiji za uporabo domneve dejanskega odločilnega vplivanja v posamičnem primeru ni treba predložiti dodatnih indicev poleg tistih, ki dokazujejo možnost uporabe te domneve in njeno delovanje (glej v tem smislu tudi zgoraj navedeno sodbo Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 62). Splošno sodišče tako ni napačno uporabilo prava, ko ni zahtevalo – ne glede na elemente, ki se nanašajo na delovanje zadevne domneve – dodatnih konkretnih indicev o nesamostojnosti pritožničine hčerinske družbe na trgu.

81 Poleg tega se argument iz točke 75 v delu, v katerem se z njim očita, da se ni grajala obrazložitev sporne odločbe v zvezi s pritožnico, prekriva s tretjim pritožbenim razlogom, tako da ga v okviru tega dela petega pritožbenega razloga ni treba obravnavati.

82 Zato je treba drugi del petega pritožbenega razloga zavrniti.

Tretji del petega pritožbenega razloga, po katerem je diskrecijska pravica, ki je Komisiji priznana v zvezi z uporabo domneve odgovornosti, v nasprotju z načeloma zakonitosti in pravne varnosti

– Trditve strank

83 Pritožnica trdi, da je izpodbijana sodba v nasprotju z zahtevo po jasnosti zakona in predvidljivosti, ki izvira tako iz načela zakonitosti kot iz načela pravne varnosti. Po njenem mnenju je iz točk 97, 152, 167, 186 in 194 izpodbijane sodbe razvidno, da

Splošno sodišče meni, da obstajata dve ureditvi odgovornosti na področju kršitev prava konkurence. Prva naj bi sankcionirala neposredno sodelovanje matičnih družb pri kršitvi konkurenčnega prava kot sokršiteljic, pri čemer je tako sodelovanje „izražanje njihove lastne volje“. Druga naj bi matične družbe sankcionirala kot sostorilke pri kršitvi hčerinskih družb, ki so v njihovi stoodstotni lasti, vendar ne da bi bilo potrebno dejansko ravnanje, ki bi dokazovalo njihovo sostorilstvo, kar naj bi bilo podobno ureditvi odgovornosti za dejanja tretjih oseb.

84 Po mnenju pritožnice bi morala biti taka ureditev odgovornosti za dejanja tretjih oseb, če bi v konkurenčnem pravu Unije obstajala, *quod non*, popolnoma opredeljena in bi jo morale institucije uporabljati jasno in ustaljeno. Toda diskrecijska pravica, ki jo Splošno sodišče priznava v točki 105 izpodbijane sodbe, naj ne bi ustrezala tej zahtevi po jasnosti in ustaljenosti.

85 Pri tem pritožnica graja to, kar opredeljuje kot „dvojno zamenjavo“, ki naj bi jo Splošno sodišče v točki 213 izpodbijane sodbe storilo, ko je zamenjalo, prvič, pripis odgovornosti matični družbi za njeno odgovornost za plačilo globe, in drugič, pripis odgovornosti za določitev glob, saj naj bi Splošno sodišče domnevno diskrecijsko pravico Komisije za pripis odgovornosti utemeljevalo z diskrecijsko pravico na področju glob.

86 Komisija meni, da Splošno sodišče v izpodbijani sodbi Komisiji ni priznalo diskrecijske pravice pri presoji, ali so izpolnjeni pogoji za pripis odgovornosti za kršitev matični družbi. „Diskrecijska pravica“ naj bi se uporabila zgolj v fazi, v kateri Komisija, če lahko odgovornost za kršitev pripiše več družbam iz skupine, izbere, ali jo bo pripisala vsem družbam iz skupine ali le nekaterim od njih.

– Presoja Sodišča

87 Splošno sodišče v nasprotju s tem, kar pritožnica trdi tako v okviru tega dela petega pritožbenega razloga kot v okviru prvega pritožbenega razloga, predloženega Sodišču, v točkah 97, 152, 167, 186 in 194 izpodbijane sodbe ni vzpostavilo „ureditve odgovornosti za dejanja tretjih oseb“ v konkurenčnem pravu Unije.

88 Glede tega je treba opozoriti – kot je storilo Splošno sodišče v točkah 97, 152, 167 in 186 izpodbijane sodbe in kot je razvidno iz točk od 53 do 55 te sodbe – da to, da ima Komisija možnost, da odločbo, s katero so bile globe naložene, naslovi na matično družbo, če matična in hčerinska družba sestavljata „podjetje“ v smislu člena 101 PDEU, ni nujno posledica tega, da je matična družba hčerinsko spodbudila h kršitvi, in nikakor ne tega, da je prva udeležena pri tej kršitvi, ampak dejstva, da sta zadevni družbi za namene člena 101 PDEU enotno podjetje.

89 Poleg tega je iz točke 105 navedene sodbe razvidno, da Splošno sodišče prav tako ni priznalo „diskrecijske pravice pri pripisu odgovornosti za kršitve družbe drugi družbi“, kar pritožnica graja s trditvami iz točke 84 te sodbe. V navedeni točki 105 je namreč Splošno sodišče predvsem poudarilo, da je ugotovitev iz točke 260 obrazložitve sporne odločbe namenjena le zavrnitvi trditve, da v prejšnjih odločbah, naslovljenih na družbo Atofina, odgovornost za ravnanje te družbe ni bila pripisana matični družbi. Splošno sodišče s tem, da je v bistvu zgolj poudarilo, da Komisija z besedami – ki jih je pritožnica grajala pred njim – ni trdila, da ima diskrecijsko pravico, v nasprotju z navedbami pritožnice v tem delu petega pritožbenega razloga ni ugotovilo, da v konkurenčnem pravu Unije obstaja „ureditev odgovornosti za dejanja tretjih oseb“.

90 Trditve iz točk 83 in 84 te sodbe torej temeljijo na napačnih predpostavkah in jih je treba zavrniti.

91 Iz tega je tudi razvidno, da je treba očitek, povzet v točki 85 te sodbe, v delu, v katerem ni nedopusten zaradi nejasnosti, vsekakor zavrniti, saj ga ni mogoče ločiti od trditev iz točk 83 in 84 te sodbe.

92 Zato je treba tretji del petega pritožbenega razloga zavrniti.

Četrti del petega pritožbenega razloga, po katerem je domneva odgovornosti v nasprotju z načelom enakega obravnavanja

– Trditve strank

93 Pritožnica trdi, da je bilo načelo enakega obravnavanja kršeno, ko naj bi Splošno sodišče trdilo, da so bile pritožnica in druge matične družbe, ki jih sporna odločba zadeva, obravnavane podobno.

94 Po mnenju Komisije zgolj to, da sporna odločba poleg sklicevanja na domnevo nadzora, ki naj bi ga matična družba izvajala nad hčerinskimi družbami v stoodstotni

lasti, vsebuje več indicev, ki so obremenilni za matično družbo skupine Akzo Nobel, ne pomeni, da sta Komisija ali Splošno sodišče pritožnico diskriminirala. To naj bi pomenilo le, da so bili indici za pripis odgovornosti za kršitev družbi Akzo Nobel NV „močnejši“, ne da bi bili zato elementi, na podlagi katerih je mogoče pritožnici pripisati odgovornost za kršitve družbe Atofina, nezadostni.

– Presoja Sodišča

95 Kot je bilo opozorjeno v točki 63 te sodbe, pritožnica v obravnavanem primeru ne izpodbija niti zakonitosti domneve dejanskega odločilnega vplivanja, kot je izražena v točkah 56 in 57 te sodbe, niti uporabe podobne domneve v primeru, v katerem ima matična družba v lasti 98 % kapitala hčerinske družbe.

96 Toda iz točk 56, 57 in 80 te sodbe je razvidno, da uporaba domneve dejanskega odločilnega vplivanja ni pogojena s predložitvijo dodatnih indicev o dejanskem vplivanju matične družbe (glej v tem smislu tudi zgoraj navedeno sodbo Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 62).

97 V teh okoliščinah samo dejstvo, da je imela Komisija na voljo take dodatne indice v zvezi z nekaterimi matičnimi družbami, v zvezi z drugimi pa ne, in da jih je v sporni odločbi navedla, ne pomeni napačne uporabe prava, ki bi jo moralo Splošno sodišče ugotoviti v izpodbijani sodbi.

98 Iz tega je razvidno, da je treba četrti del petega pritožbenega razloga in torej ta pritožbeni razlog v celoti zavrniti.

Drugi pritožbeni razlog: kršitev pravice do obrambe, ki izvira iz napačne razlage načel pravičnosti in enakosti orožij

99 Pritožnica z drugim pritožbenim razlogom trdi, da je Splošno sodišče v točki 64 izpodbijane sodbe napačno uporabilo pravo, ker naj bi kršilo načelo enakosti orožij. Kot je izrecno razvidno iz same pritožbe, se tako ta del navezuje na očitek, naveden v prvem pritožbenem razlogu, predloženem Sodišču, ki je pojasnjen v točki 32, prva alinea, te sodbe.

100 Drugi pritožbeni razlog je v bistvu razdeljen na dva dela, ki ju je treba obravnavati skupaj.

Trditve strank

101 Prvi del se nanaša na kršitev pravice pritožnice do obrambe od prve faze postopka naprej.

102 Družba Elf Aquitaine meni, da je Splošno sodišče v zvezi z njeno pravico do obrambe odreklo vsakršen pomen preiskavi, opravljeni pred pošiljanjem obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah. Splošnemu sodišču očita, da je ugotovilo, da je bilo načelo enakosti orožij upoštevano, čeprav naj bi bila pritožnica o sumih, ki so jo bremenili, prvič obveščena v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah.

103 Taka kršitev pravice pritožnice do obrambe že v prvi fazi upravnega postopka naj ne bi bila dopustna iz treh razlogov:

– najprej, Splošno sodišče naj zaradi omejevalnosti sankcij, ki izvirajo iz uporabe člena 101 PDEU, ne bi smelo izhajati iz predpostavke, da se jamstva iz člena 6 EKČP uporabljajo od pošiljanja obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, in ne že v predhodni fazi preiskave;

– dalje, pravica biti obveščen in pravica do izjave od začetka preiskave naj bi po mnenju pritožnice veljala še toliko bolj, ker naj ne bi bila vpletena v kršitev in naj ob storitvi te kršitve zanjo ne bi vedela, in

– nazadnje, ker naj pritožnica ne bi bila obveščena o preiskavi in ker je bila o sumih, ki so jo bremenili, prvič obveščena v fazi obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, naj ne bi mogla sprejeti ukrepov, potrebnih za učinkovito pripravo svoje obrambe. Splošno sodišče naj glede tega ne bi odgovorilo na trditve pritožnice med ustno obravnavo, da so se lahko v štirih letih preiskave pred obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah porazgubili morebitni dokazi o samostojnosti njene hčerinske družbe, kar naj bi nepopravljivo posegalo v njeno pravico do obrambe.

104 Komisija trdi, da ker v obravnavanem primeru ni opravila preiskovalnih dejanj v zvezi s pritožnico, ji torej ni bila zavezana sporočiti svojih sumov že od predhodne preiskave.

105 Poleg tega Komisija trdi zlasti, da tudi če se izkaže domnevna nepravilnost, na katero se sklicuje pritožnica, je treba vsekakor proučiti tudi, ali je ta nepravilnost lahko konkretno posegla v njeno pravico do obrambe v spornem postopku. Toda na možnost pritožnice, da poskusi ovreči zadevno domnevo ali da trdi, da te domneve ni mogoče uporabiti, naj ne bi nikakor vplivala okoliščina, da se je šele ob prejemu obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah seznanila s sumi, ki so jo bremenili. Komisija meni, da ker je bila domnevna izguba dokazov o samostojnosti hčerinske družbe v tem obdobju omenjena zgolj med obravnavo, naj trditev v zvezi s tem ne bi bila dopustna. Poleg tega naj taka trditev ne bi bila potrjena z nobenim indicem.

106 Drugi del drugega pritožbenega razloga se nanaša na zanikanje obveznosti nepristranske preiskave.

107 Pritožnica glede tega trdi, da je Splošno sodišče zanikalo obveznost Komisije, da nepristransko vodi predhodno preiskavo.

108 Tako zanikanje po mnenju pritožnice ni dopustno, saj naj bi bila nepristranska preiskava nujna predhodna faza, ki naj bi Komisiji omogočila morebitno pošiljanje akta pregona, kakršen je obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah.

109 Drugič, po mnenju pritožnice je Splošno sodišče z zanikanjem potrebe po taki preiskavi kršilo zahtevo po nepristranskem vodenju preiskave, ki naj bi izhajala zlasti iz načela enakosti orožij. S svojim stališčem naj bi se Splošno sodišče v nasprotju s pravico do poštenega sojenja in načelom enakosti razbremenilo vsakršnega nadzora nad nepristranskostjo preiskave. Pritožnica meni, da Splošno sodišče ni opravilo nadzora

nad nepristranskostjo preiskave Komisije zato, ker je potrdilo uporabo domneve odgovornosti proti pritožnici že od samega začetka preiskave in celo takrat, ko je bila kršitev prvič prijavljena Komisiji.

110 Pritožnica v zvezi s tem trdi, da je nujna pristranskost preiskave v zvezi z njo posledica koncentracije treh različnih pooblastil generalnega direktorata Komisije za konkurenco, in sicer za preiskavo, pregon in odločanje. Meni, da tako prekrivanje pristojnosti Komisije ne bi smelo biti dopustno glede na očitno omejevalnost sankcij, ki izhajajo iz uporabe člena 101 PDEU.

111 Komisija meni, da pritožnici ni uspelo dokazati, da Splošno sodišče ni opravilo nadzora nad nepristranskostjo njene preiskave. Glede trditev pritožnice v zvezi s koncentracijo pooblastil Komisije (glej točko 110 te sodbe) ta trdi, da niso dopustne, in podredno, da so vsekakor neutemeljene.

Presoja Sodišča

112 V skladu z ustaljeno sodno prakso, in kot je potrjeno v členu 6(3) PEU, so temeljne pravice del splošnih načel prava, katerega spoštovanje Sodišče zagotavlja. Sodišče je tako večkrat razsodilo, da spoštovanje pravice do obrambe pri vodenju upravnih postopkov na področju konkurenčne politike pomeni temeljno načelo prava Unije (glej

zlasti sodbo z dne 3. septembra 2009 v zadevi Prym in Prym Consumer proti Komisiji, C-534/07 P, ZOdl., str. I-7415, točka 26 in navedena sodna praksa).

113 Glede postopka za uporabo člena 81 ES je iz sodne prakse razvidno, da je upravni postopek pred Komisijo razdeljen na dve ločeni in zaporedni fazi, od katerih ima vsaka svojo notranjo logiko, in sicer na predhodno preiskovalno fazo na eni strani in kontradiktorno fazo na drugi strani. Namen predhodne preiskovalne faze, ki traja tudi po sprejetju obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, je Komisiji omogočiti, da zbere vse upoštevne informacije, ki potrjujejo obstoj kršitve pravil o konkurenci ali ga ne, in sprejme prvo stališče o usmeritvi in tudi nadaljevanju postopka. Kontradiktorna faza, ki traja od obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah do sprejetja dokončne odločbe, pa mora Komisiji omogočiti, da se dokončno opredeli do očitane kršitve (glej v tem smislu zlasti sodbo z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, Recueil, str. I-8375, točke od 181 do 183, in zgoraj navedeno sodbo Prym in Prym Consumer proti Komisiji, točka 27).

114 Sodišče je glede predhodne preiskovalne faze pojasnilo, da se ta faza začne, ko Komisija pri izvajanju pooblastil, ki ji jih je podelil zakonodajalec Unije, sprejme ukrepe, ki zajemajo očitek storitve kršitve in imajo pomembne posledice za položaj osumljenih subjektov (glej zgoraj navedeno sodbo Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 182, ter sodbo z dne 21. septembra 2006 v zadevi Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied proti Komisiji, C-105/04 P, ZOdl., str. I-8725, točka 38).

115 Zadevni subjekt je šele na začetku upravne kontradiktorne faze z obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah obveščen o vseh bistvenih elementih, na katere se Komisija opira v tej fazi postopka. Zato lahko zadevno podjetje šele po pošiljanju obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah uveljavlja svojo pravico do obrambe (glej v tem smislu zgoraj navedeni sodbi Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji,

točki 315 in 316, in Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied proti Komisiji, točka 47, ter sodbo z dne 25. januarja 2007 v zadevi Dalmine proti Komisiji, C-407/04 P, ZOdl., str. I-829, točka 59).

116 Glede na navedeno lahko pripravljalni ukrepi, ki jih Komisija sprejme v predhodni preiskovalni fazi, zlasti ukrepi preiskave in zahteve za informacije, v nekaterih primerih po svoji naravi vključujejo očitek kršitve predpisov Unije na področju konkurence in imajo lahko pomembne posledice za položaj zadevnih subjektov.

117 Zato je treba preprečiti, da bi bila pravica do obrambe nepopravljivo kršena v tej fazi upravnega postopka, ker so pripravljalni ukrepi lahko odločilni za zagotovitev dokazov o nezakonitosti ravnanja podjetij, za katero lahko odgovarjajo (glej v tem smislu sodbi z dne 21. septembra 1989 v združenih zadevah Hoechst proti Komisiji, 46/87 in 227/88, Recueil, str. 2859, točka 15, in z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, Recueil, str. I-123, točka 63).

118 Sodišče je tako glede spoštovanja razumnega roka v bistvu razsodilo, da preizkus morebitnega oviranja učinkovitega izvrševanja pravice do obrambe ne more biti omejen samo na kontradiktorno fazo upravnega postopka, ampak se mora raztezati na ves postopek in se nanašati na njegovo celotno trajanje (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied proti Komisiji, točki 49 in 50, in sodbo z dne 21. septembra 2006 v zadevi Technische Unie proti Komisiji, C-113/04 P, ZOdl., str. I-8831, točki 54 in 55).

119 Podobne ugotovitve se uporabljajo za vprašanje, ali in koliko mora Komisija zadevnemu subjektu od predhodne preiskovalne faze pošiljati nekatere informacije o predmetu in cilju preiskave, na podlagi katerih bi se ta lahko učinkovito branil v kontradiktornem postopku.

120 To pa ne pomeni, da mora Komisija že pred sprejetjem prvega ukrepa glede nekega subjekta tega v vsakem primeru obvestiti o sami možnosti pripravljalnih ukrepov ali ukrepov pregona na podlagi konkurenčnega prava Unije, zlasti če bi to utegnilo neprimerno zmanjšati učinkovitost preiskave Komisije (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Dalmine proti Komisiji, točka 60).

121 Poleg tega je Splošno sodišče že razsodilo, da načelo osebne odgovornosti ne nasprotuje temu, da želi Komisija najprej sankcionirati družbo kršiteljico pravil o konkurenci in nato raziskati, ali je morda mogoče kršitev pripisati matični družbi (glej sodbo z dne 24. septembra 2009 v združenih zadevah Erste Group Bank in drugi proti Komisiji, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P in C-137/07 P, ZOdl., str. I-8681, točka 82).

122 Če lahko tako naslovnik obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah v kontradiktornem upravnem postopku učinkovito predstavi svoje stališče o resničnosti in upoštevnosti dejanskega stanja in okoliščin, ki jih navaja Komisija, tej v nasprotju z navedbami pritožnice glede tega naslovnika načeloma ni treba sprejeti preiskovalnega ukrepa pred pošiljanjem obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah.

123 Ta ugotovitev v obravnavanem primeru ne more biti omajana s trditvami iz točk 109 in 110 te sodbe.

124 Trditev iz točke 110 te sodbe je namreč treba šteti za nedopustno iz enakih razlogov, kot so navedeni v točkah 35 in 51 te sodbe.

125 Čeprav je v zvezi s trditvami iz točke 109 te sodbe iz spisa, predloženega Splošnemu sodišču, razvidno, da je pritožnica pred Splošnim sodiščem trdila, da neposredno proti njej niso bili sprejeti nikakršni predhodni preiskovalni ukrepi, pa iz tega spisa ni razvidno, da je pritožnica temu sodišču predlagala, naj sankcionira domnevno nepristranskost preiskave zadeve, ki jo je opravila Komisija, oziroma navedeni neobstoj preiskovalnega ukrepa kot takega.

126 Iz tega je razvidno, da je treba trditve iz točke 109 v skladu s sodno prakso iz točke 35 te sodbe zavrniti kot nedopustne.

127 Glede trditve iz prve alinee točke 103 te sodbe zadostuje opozorilo, da se nanaša na preudarek, ki ga Splošno sodišče v izpodbijani sodbi ni navedlo ali izrazilo, tako da jo je treba zavrniti.

128 Dalje je glede trditev, izraženih v drugi alinei točke 103 te sodbe, iz točk 88 in 121 te sodbe razvidno, da osebna odgovornost ne nasprotuje temu, da Komisija, potem ko je najprej nameravala sankcionirati družbo kršiteljico pravil o konkurenci, prouči, ali je kršitev morda mogoče pripisati njeni matični družbi.

129 Nazadnje, v zvezi s trditvami iz tretje alinee točke 103 te sodbe – tudi če so ne glede na sodno prakso iz točke 35 te sodbe dopustne v delu, v katerem izvirajo iz povzemanja tožbenega razloga iz vloge, s katero se je postopek začel na prvi stopnji, pred Splošnim sodiščem – je treba ugotoviti, da gre zgolj za navedbe, ki niso podkrepljene z nobenim konkretnim elementom.

130 Nazadnje, te splošne, abstraktne in neobrazložene trditve v obravnavanem primeru ne dokazujejo kršitve pravice do obrambe, ki jo je treba preučiti glede na posebne okoliščine vsakega posameznega primera (glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied proti Komisiji, točke od 52 do 61).

131 Iz navedenega izhaja, da je treba drugi pritožbeni razlog zavrniti.

Tretji pritožbeni razlog: napačna uporaba prava glede obveznosti obrazložitve

Prvi del tretjega pritožbenega razloga, ki se nanaša na napačno uporabo prava glede pojma obveznosti obrazložitve in vsebinsko nenatančne ugotovitve Splošnega sodišča v delu, v katerem je kratko obrazložitev sporne odločbe štelo za zadostno

– Trditve strank

132 Pritožnica s prvim delom tretjega pritožbenega razloga na prvem mestu trdi, da se je Splošno sodišče nepravilno oprlo na napačno razumevanje obveznosti obrazložitve.

133 Družba Elf Aquitaine meni, da bi moralo Splošno sodišče ugotoviti, da obrazložitev sporne odločbe v zvezi s pripisom odgovornosti za zadevno kršitev ni zadostovala za to, da bi lahko ugotovilo, ali je bila ta odločba utemeljena oziroma ali so bile pri njej morda storjene vsebinske ali postopkovne napake.

134 Pritožnica v nasprotju s tem, kar je Splošno sodišče razsodilo v točkah 81, 82 in 89 izpodbijane sodbe, meni, da v obravnavanem primeru ne zadostuje, da lahko pritožnica iz sporne odločbe razume zgolj to, da ji Komisija očita odločilno vplivanje na poslovno politiko družbe Atofina. Nasprotno, ker sporna odločba drugače od obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah ni pripravljalni akt, naj bi njena obrazložitev morala biti dovolj natančna, prvič, da se lahko pritožnica seznani z razlogi, iz katerih je bila ta odločba sprejeta, in presodi njeno argumentacijo, tako da se lahko odloči, ali bo vložila tožbo, in drugič, da lahko Splošno sodišče opravi preizkus zakonitosti, če mu je sporna odločba predložena.

135 Po mnenju družbe Elf Aquitaine bi morala biti ta obrazložitev še toliko natančnejša, (i) ker naj pritožnica pred prejemom obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah ne bi bila seznanjena s pregonom, ki je potekal proti njej; (ii) ker naj bi ta pregon temeljil izključno na domnevi odgovornosti, ki naj ne bi bila podprta z nobenim konkretnim elementom dejanskega stanja in naj je ne bi bilo mogoče ovreči; (iii) ker naj bi Komisija odstopila od svoje običajne prakse odločanja in (iv) ker naj bi bilo zaradi sporne odločbe omajanih več temeljnih pravic pritožnice.

136 Pritožnica v zvezi s tretjo trditvijo iz prejšnje točke, (iii), trdi zlasti, da je Komisija v točki 574 obrazložitve povzetka odločbe z dne 1. oktobra 2008 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/C.39.181 – Voski za sveče) (povzetek objavljen v UL 2009, C 295, str. 17) priznala, da sporna odločba pomeni prelom glede na prejšnjo prakso odločanja, zlasti v zvezi s pritožnico. Glede tega se pritožnica sklicuje tudi na odločbo

o organskih peroksidih (navedeno v točki 22 te sodbe), v kateri naj v okoliščinah, ki so zelo podobne tem v obravnavanem postopku, ne bi bil nanjo naslovljen noben očitek zaradi usklajenega ravnanja njene hčerinske družbe Atofina.

137 Družba Elf Aquitaine na drugem mestu trdi, da ugotovitev Splošnega sodišča o zadostni obrazložitvi sporne odločbe temelji na vsebinsko nepravilnih ugotovitvah o dejanskem stanju, ker naj ta obrazložitev ne bi bila zgolj kratka, temveč je po mnenju pritožnice nezadostna ali celo popolnoma neobstoječa.

138 Prvič, sporna odločba naj ne bi vsebovala nobenega odgovora na nekatere specifične trditve, ki naj bi bile podane v odgovor na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah.

139 Drugič, Komisija naj bi v sporni odločbi zgolj pavšalno in brez pojasnila ter na splošno in brez razlikovanja zavrnila druge trditve pritožnice. Komisija naj na primer ne bi navedla, kateri dokumenti od tistih, ki so ji bili predloženi, vsebujejo po njenem mnenju „le splošne navedbe o poslovnem upravljanju družbe“.

140 Zato pritožnica meni, da bi moralo Splošno sodišče sporno odločbo razglasiti za nično zaradi nezadostne obrazložitve.

141 Komisija meni najprej, da je treba ugotoviti nedopustnost tega dela pritožbenega razloga, ker naj v njem ne bi bili natančno opredeljeni kritizirani elementi izpodbijane sodbe oziroma pravne trditve, navedene v oporo temu delu pritožbenega razloga.

142 Dalje trdi, da sta bili sodna praksa in praksa odločanja Komisije na področju odgovornosti matičnih družb znani že od začetka postopka, po katerem je bila sprejeta sporna odločba.

143 Komisija meni, da čeprav z vidika upoštevnega dejanskega stanja očitno ni pomembnih objektivnih razlik med postopkom, po katerem je bila sprejeta sporna odločba, in postopkom, po katerem je bila sprejeta odločba o organskih peroksidih, je mogoče drugačen pristop Komisije pri sporni odločbi pojasniti, prvič, z dejstvom, da je bila med datumom obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah v zvezi z odločbo o organskih peroksidih in datumom obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah v zvezi s sporno odločbo izdana sodba Splošnega sodišča z dne 30. septembra 2003 v zadevi Michelin proti Komisiji (T-203/01, Recueil, str. II-4071), in drugič, s spremembo pristopa Komisije v letih 2002 in 2003.

– Presoja Sodišča

144 V skladu z ustaljeno sodno prakso iz člena 256 PDEU, člena 58, prvi odstavek, Statuta Sodišča Evropske unije in člena 112(1)(c) Poslovnika izhaja, da morajo biti v pritožbi jasno navedeni izpodbijani elementi sodbe, katere razveljavitev je predlagana, ter pravne trditve, ki ta predlog posebno utemeljujejo (glej zlasti sodbo z dne 1. julija 2010 v zadevi Knauf Gips proti Komisiji, C-407/08 P, ZOdl., str. I-6375, točka 43 in navedena sodna praksa).

145 Ta del pritožbenega razloga v nasprotju z navedbo Komisije iz točke 141 te sodbe izpolnjuje zahteve te sodne prakse in je dopusten.

146 Glede vsebine je najprej treba opozoriti, da je obveznost obrazložitve iz člena 253 ES bistvena postopkovna zahteva, ki jo je treba razlikovati od vprašanja utemeljenosti obrazložitve, ki je del vsebinske zakonitosti spornega akta (glej sodbi z dne 2. aprila 1998 v zadevi Komisija proti Sytraval in Brink's France, C-367/95 P, Recueil, str. I-1719, točka 67, in z dne 22. marca 2001 v zadevi Francija proti Komisiji, C-17/99, Recueil, str. I-2481, točka 35).

147 S tega vidika mora biti obrazložitev, ki se zahteva v členu 253 ES, prilagojena naravi obravnavanega akta ter mora jasno in nedvoumno izražati razlogovanje institucije, ki je akt izdala, tako da se lahko zadevne osebe seznanijo z utemeljitvijo sprejetega ukrepa in lahko pristojno sodišče izvede nadzor (glej zgoraj navedeni sodbi Francija proti Komisiji, točka 35, in Deutsche Telekom proti Komisiji, točka 130).

148 Tako je v zvezi s posamičnimi odločbami iz ustaljene sodne prakse razvidno, da je namen obveznosti obrazložitve posamične odločbe – poleg omogočanja sodnega nadzora – da zagotavlja zadevnim osebam zadosten podatek o tem, ali odločba morda vsebuje napako, ki omogoča njeno izpodbijanje (glej v tem smislu zlasti sodbi z dne 2. oktobra 2003 v zadevi Corus UK proti Komisiji, C-199/99 P, Recueil, str. I-11177, točka 145, ter z dne 28. junija 2005 v združenih zadevah Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, ZOdl., str. I-5425, točka 462).

149 Obrazložitev mora biti torej načeloma sporočena zadevni osebi sočasno z odločbo, ki škoduje njenim interesom. Neobrazložitve ni mogoče odpraviti tako, da zadevna oseba spozna razloge odločbe med postopkom pred instancami Unije (glej sodbe z dne 26. novembra 1981 v zadevi Michel proti Parlamentu, 195/80, Recueil, str. 2861, točka 22; z dne 26. septembra 2002 v zadevi Španija proti Komisiji, C-351/98, Recueil, str. I-8031, točka 84; z dne 29. aprila 2004 v združenih zadevah IPK-München in Komisija, C-199/01 P in C-200/01 P, Recueil, str. I-4627, točka 66, in zgoraj navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 463).

150 V skladu z ustaljeno sodno prakso je treba zahtevo po obrazložitvi presojati glede na okoliščine posameznega primera, zlasti glede na vsebino akta, značilnosti navedenih razlogov in interes za prejem pojasnil, ki ga lahko imajo naslovniki akta ali druge osebe, ki jih ta akt neposredno in posamično zadeva. V obrazložitvi ni treba podrobno navesti vseh upoštevnih dejanskih in pravnih okoliščin, ker se vprašanje, ali obrazložitev izpolnjuje zahteve iz člena 253 ES, ne nanaša le na besedilo tega člena, ampak tudi na njegov okvir in vsa pravna pravila, ki urejajo zadevno področje (glej zlasti zgoraj navedeno sodbo Komisija proti Sytraval in Brink's France, točka 63; sodbo z dne 10. julija 2008 v zadevi Bertelsmann in Sony Corporation of America proti Impala, C-413/06 P, ZOdl., str. I-4951, točki 166 in 178, ter zgoraj navedeno sodbo Deutsche Telekom proti Komisiji, točka 131).

151 Tudi iz sodne prakse je razvidno, da mora biti obrazložitev akta vseeno logična in zlasti ne sme vsebovati notranjih protislovij, ki bi ovirala razumevanje razlogov, na katerih ta akt temelji (glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo Bertelsmann in Sony Corporation of America proti Impala, točka 169 in navedena sodna praksa).

152 Kadar tako kot v obravnavanem primeru odločba o uporabi pravil Unije s področja konkurenčnega prava zadeva več naslovnikov in se nanaša na pripis odgovornosti za kršitev, mora biti glede vsakega naslovnika dovolj obrazložena, zlasti glede naslovnikov, ki morajo v skladu s to odločbo odgovarjati za to kršitev. Tako je treba v odločbi glede matične družbe, ki se šteje za odgovorno za kršitev hčerinske družbe, načeloma podrobno pojasniti razloge, ki utemeljujejo odgovornost te družbe za kršitev (glej po analogiji sodbo z dne 2. oktobra 2003 v zadevi Aristrain proti Komisiji, C-196/99 P, Recueil, str. I-11005, točke od 93 do 101).

153 Ker gre, natančneje, za odločbo Komisije, ki glede nekaterih naslovnikov temelji izključno na domnevi dejanskega odločilnega vplivanja, je treba ugotoviti, da mora Komisija v vsakem primeru – sicer postane ta domneva dejansko neizpodbojna – tem

naslovnikom ustrezno predstaviti, zakaj elementi dejanskega stanja in pravni elementi, ki so se uveljavljali, niso zadostovali za ovrženje navedene domneve. Dolžnost Komisije, da v zvezi s tem obrazloži svoje odločbe, je zlasti posledica izpodbojnosti navedene domneve, za ovrženje katere morajo zadevne osebe predložiti dokaz, ki se nanaša na gospodarske, organizacijske in pravne povezave med zadevnimi družbami.

154 Toda opozoriti je treba, da se Komisiji vseeno ni treba opredeliti do stališč, ki so očitno postranska, nepomembna ali nedvomno manj pomembna (glej po analogiji zgoraj navedeno sodbo Komisija proti Sytraval in Brink's France, točka 64; sodbo z dne 1. julija 2008 v združenih zadevah Chronopost in La Poste proti UFEX in drugim, C-341/06 P in C-342/06 P, ZOdl., str. I-4777, točka 89, in zgoraj navedeno sodbo Bertelsmann in Sony Corporation of America proti Impala, točka 167).

155 Poleg tega je iz sodne prakse razvidno, da je mogoče odločbo Komisije, ki je umeščena v ustaljeno prakso odločanja, obrazložiti le s povzemanjem, zlasti s sklicevanjem na to prakso, ko pa gre odločba dlje od njenih predhodnic, mora Komisija svoje razlogovanje razviti izrecno (glej zlasti sodbi z dne 26. novembra 1975 v zadevi Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique in drugi proti Komisiji, 73/74, Recueil, str. 1491, točka 31, in z dne 11. decembra 2008 v zadevi Komisija proti Département du Loiret, C-295/07 P, ZOdl., str. I-9363, točka 44).

156 Pritožnica s tem delom tretjega pritožnega razloga v bistvu trdi, da bi moralo Splošno sodišče ugotoviti nezadostno obrazložitev sporne odločbe v delu, v katerem se nanaša na pritožnico.

157 Kot je razvidno iz točke 87 izpodbijane sodbe in elementov v spisu, predloženem Splošnemu sodišču, so trditve, ki jih pritožnica navaja v odgovor na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, da bi ovrgla domnevo, ki jo je uporabila Komisija, na

kratko navedene v točki 257 obrazložitve sporne odločbe. Stališče Komisije glede teh elementov je predstavljeno v točkah od 258 do 261 obrazložitve te odločbe.

158 Glede teh točk obrazložitve je Splošno sodišče, ki je bistveni del točke 258 obrazložitve navedene odločbe predstavilo v točki 85 izpodbijane sodbe, v naslednji točki ugotovilo, da „čeprav je Komisija [v navedeni točki obrazložitve] izrecno navedla, da 98-odstotni kapitalski delež zadostuje za pripis odgovornosti za dejanja družbe Atofina družbi Elf Aquitaine, je v nadaljevanju te točke obrazložitve vseeno pojasnila, da dokazi, ki jih je predložila tožeča stranka, ne omogočajo ovrženja domneve“.

159 Čeprav je Komisija v točkah od 259 do 261 obrazložitve sporne odločbe odgovorila na nekatere argumente, ki jih je pritožnica navedla pred njo, pa v teh točkah obrazložitve ni odgovorjeno na več drugih argumentov, glede katerih je v sporni odločbi navedeno samo stališče iz točke 258 obrazložitve. V skladu s sodno prakso iz točk od 54 do 58 te sodbe se ti argumenti nanašajo zlasti na gospodarske, organizacijske in pravne vidike, da bi se dokazalo, da je družba Atofina v času zadevnega dejanskega stanja samostojno odločala o svojem ravnanju na trgu in se ni znatno držala navodil matične družbe.

160 V bistvu gre za naslednje argumente:

– družba Elf Aquitaine naj bi bila „zgolj holding“ brez operativnih funkcij v skupini, za katero je značilno decentralizirano upravljanje hčerinskih družb;

– upravljanje dejavnosti družbe Atofina na trgu naj ne bi potekalo po navodilih družbe Elf Aquitaine;

– družba Atofina naj družbe Elf Aquitaine ne bi obveščala o svojem ravnanju na trgu;

– družba Atofina naj bi bila pristojna za sklepanje pogodb brez predhodnega dovoljenja družbe Elf Aquitaine;

– družba Atofina naj ne bi bila finančno odvisna od družbe Elf Aquitaine;

– družba Atofina naj bi svojo pravno strategijo vedno opredeljevala samostojno in

– zaznava tretjih oseb.

161 Kot je razvidno iz točk 150 in 154 te sodbe in kot je Splošno sodišče navedlo v točki 90 izpodbijane sodbe, se Komisiji ni treba nujno opredeliti do vseh argumentov, ki jih zadevne stranke navedejo pred njo.

162 Toda iz točke 150 te sodbe je razvidno, da je treba zahtevo po obrazložitvi presojati glede na okoliščine posameznega primera.

163 Pritožnica meni, da je za sporno odločbo in postopek, v katerem je bila sprejeta, značilna zlasti okoliščina, da navedena odločba zlasti s tem, da v zvezi s pritožnico temelji zgolj na domnevi odgovornosti za dejanja hčerinske družbe, ne da bi vsebovala dodatne elemente, ki bi dokazovali vmešavanje v tržno ravnanje te hčerinske družbe, odstopa od običajne prakse odločanja Komisije.

164 Komisija glede tega trdi, da sta bili sodna praksa in njena praksa odločanja na področju odgovornosti matičnih družb znani že od začetka postopka, v katerem je bila sprejeta sporna odločba. Toda v svojih vlogah navaja, da „praksa Komisije v zvezi z uporabo domneve, ki temelji na imetništvu celotnega kapitala, ni bila vedno enaka“. Poleg tega, čeprav Komisija trdi, da se je „v letih 2002–2003“ odločila bolj sistematično uporabljati tako domnevo, ne napotuje na nobeno odločbo ali drug dokument, iz katerega bi bila razvidna taka sprememba pristopa. Prav tako ne obravnava neposredno trditve pritožnice, da je v točki 574 obrazložitve odločbe z dne 1. oktobra 2008, navedeni v točki 136 te sodbe, potrjeno, da pomeni sporna odločba prelom glede na prejšnjo prakso odločanja, zlasti v zvezi s pritožnico.

165 V obravnavanem primeru nikakor ni dvoma, da pritožnici in njeni hčerinski družbi, kot je razvidno iz točk 136 in 143 te sodbe, v odločbi o organskih peroksidih ni bila skupno in nerazdelno naložena globa zaradi kršitve hčerinske družbe, čeprav vsaj z vidika pritožnice med tema primeroma očitno ni večjih razlik pri povezavah med njo in njeno hčerinsko družbo.

166 Za sporno odločbo in postopek, v katerem je bila sprejeta, so poleg tega značilne te okoliščine:

– ker je globa zaradi kršitve družbe Atofina tej družbi in pritožnici naložena skupno in nerazdelno, se za izračun izhodiščnega zneska globe uporabi večji množilni faktor, tako da utegne biti končni znesek te globe veliko višji, če je naslovnica globe le hčerinska družba;

– globa je pritožnici naložena zgolj na podlagi „domneve, da je družba Elf Aquitaine odgovorna za dejanja svoje hčerinske družbe Atofina“, ki ni nujno uporabljena enako kot domneva dejanskega odločilnega vplivanja, predstavljena v točkah 56 in 57 te sodbe;

– kot je razvidno iz dela te sodbe, ki se nanaša na drugi pritožbeni razlog, je bila pritožnica uradno obveščena o možnosti, da se ji pripiše odgovornost za kršitev njene hčerinske družbe, šele v fazi obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, štiri leta po začetku preiskav Komisije;

– kot je razvidno iz spisa pred Splošnim sodiščem, je pritožnica v odgovor na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah predložila vrsto trditev, pri katerih se je opirala zlasti na sodno prakso Unije, prakso odločanja Komisije in nekatere priložene dokumente.

167 Kakor je v teh okoliščinah razvidno iz točk od 146 do 155 te sodbe in zlasti iz njenih točk 148, 152, 153 in 155, je moralo Splošno sodišče glede na vse okoliščine

obravnavanega primera, zlasti glede na spremembo pristopa – ki se v tem postopku ne izpodbija – v zvezi s pritožnico med odločbo o organskih peroksidih in sporno odločbo, nameniti posebno pozornost vprašanju, ali so v sporni odločbi natančno navedeni razlogi, iz katerih je Komisija menila, da elementi, ki jih je predložila pritožnica, niso zadostovali za ovrženje domneve, ki je bila uporabljena v tej odločbi.

168 Toda kot je razvidno iz točke 85 izpodbijane sodbe, vsebuje točka 258 obrazložitve sporne odločbe – edino v tej točki je navedeno stališče Komisije, ki ustreza argumentom iz točke 160 te sodbe – zgolj vrsto navadnih navedb in zanikanj, ki se ponavljajo in niso natančne. Ta sklop navedb in zanikanj v posebnih okoliščinah obravnavanega primera zadevnim osebam ne omogoča seznanitve z utemeljitvami sprejetega ukrepa, pristojnemu sodišču pa ne omogoča opravljanja nadzora. Na primer, zaradi formulacije navedene točke 258 obrazložitve se zdi, da je zelo težko ali celo nemogoče ugotoviti zlasti, ali je bil sklop indicev, ki jih je pritožnica predložila, da bi ovrgla domnevo, ki jo je zanjo uporabila Komisija, zavrnjena zato, ker indici niso bili prepričljivi ali ker je po mnenju Komisije zgolj dejstvo, da ima pritožnica 98-odstotni kapitalski delež v družbi Atofina, zadostovalo za pripis odgovornosti za dejanja družbe Atofina pritožnici, ne glede na indice, ki jih je ta predložila v odgovor na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah.

169 Točke 258 obrazložitve sporne odločbe zato ni mogoče razlagati tako, kot da pomeni pravno zadostno obrazložitev stališča Komisije do več podrobnih trditev pritožnice.

170 Glede na zgoraj navedeno je treba ugotoviti, da je Splošno sodišče v posebnih okoliščinah obravnavanega primera in ob upoštevanju sodne prakse iz točk od 147 do 155 te sodbe s tem, da je v točki 91 izpodbijane sodbe ugotovilo, da je sporna odločba

skladna s členom 253 ES, in ni ugotovilo, da je sporna odločba nezadostno obrazložena glede globe, ki je bila naložena pritožnici, napačno uporabilo pravo.

171 Iz tega je razvidno, da je prvi del tretjega pritožbenega razloga utemeljen.

Drugi del tretjega pritožbenega razloga ter četrti in šesti pritožbeni razlog

172 Drugi del tretjega pritožbenega razloga se v bistvu nanaša na nerazumljivost nekaterih elementov razlogovanja in krožno argumentacijo Splošnega sodišča.

173 Pritožnica s četrtim pritožbenim razlogom trdi, da je Splošno sodišče v točki 160 in naslednjih izpodbijane sodbe prekoračilo meje svojega nadzora zakonitosti in je nezadostno obrazložitev Komisije nadomestilo s svojo.

174 Kot je razvidno iz točke 27 te sodbe, je šesti pritožbeni razlog naveden podredno.

175 Glede na odgovor na prvi del tretjega pritožbenega razloga ni treba proučiti njegovega drugega dela niti četrtega ali šestega pritožbenega razloga.

176 Glede na vse navedeno je treba pritožbi ugoditi in razveljaviti izpodbijano sodbo.

Tožba pred Splošnim sodiščem

177 V skladu s členom 61, prvi odstavek, drugi stavek, Statuta Sodišča lahko Sodišče, če je pritožba utemeljena, v primeru razveljavitve odločitve Splošnega sodišča samo dokončno odloči o zadevi, če stanje postopka to dovoljuje. V obravnavanem primeru je tako.

178 Kot je razvidno iz točke 9 te sodbe, se drugi tožbeni razlog, naveden pred Splošnim sodiščem, nanaša na nezadostno obrazložitev. Pritožnica s tem tožbenim razlogom v bistvu trdi, da sporna odločba ni bila zadostno obrazložena v delu, v katerem ji je pripisana odgovornost za kršitev njene hčerinske družbe zgolj na podlagi ravni kapitalske udeležbe v tej družbi brez drugega pojasnila.

179 Glede na preudarke v točkah od 144 do 171 te sodbe v okviru prvega dela tretjega pritožbenega razloga je treba drugi tožbeni razlog, naveden pred Splošnim sodiščem, šteti za utemeljen.

180 Zato je treba sporno odločbo razveljaviti v delu, v katerem je pritožnici brez obrazložitve, ki bi ustrezala posebnim okoliščinam obravnavanega primera, pripisana zadevna odgovornost in ji je naložena globa.

181 V teh okoliščinah ni treba obravnavati drugih tožbenih razlogov, navedenih pred Splošnim sodiščem.

Stroški

182 Člen 122, prvi odstavek, Poslovnika določa, da če je pritožba utemeljena ali če ni utemeljena in Sodišče samo dokončno odloči v sporu, odloči tudi o stroških.

183 V skladu s členom 69(2) Poslovnika, ki se na podlagi člena 118 uporablja za postopek s pritožbo, se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. Vendar člen 69(3), prvi pododstavek, Poslovnika določa, da lahko Sodišče odloči, da se stroški delijo ali da vsaka stranka nosi svoje stroške, če vsaka stranka uspe samo deloma ali v izjemnih okoliščinah.

184 Ker sta tako pritožnica kot Komisija s svojimi predlogi v okviru pritožbe uspeli samo deloma, je treba odločiti, da vsaka od njiju nosi svoje stroške, povezane s tem postopkom.

185 Nasprotno pa je treba Komisiji, ker dokončno ni uspela, naložiti plačilo stroškov postopka na prvi stopnji, saj jih je pritožnica priglasila.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

1. **Sodba Sodišča prve stopnje Evropskih skupnosti z dne 30. septembra 2009 v zadevi Elf Aquitaine proti Komisiji (T-174/05) se razveljavi.**

2. **Odločba Komisije C(2004) 4876 konč. z dne 19. januarja 2005 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 [ES] in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/E-1/37.773 – MCAA) se razglasi za nično v delu, v katerem je z njo družbi Elf Aquitaine SA pripisana odgovornost za zadevno kršitev in ji je naložena globa.**

3. **Družba Elf Aquitaine SA in Evropska komisija nosita vsaka svoje stroške v zvezi s tem postopkom.**

4. **Evropski komisiji se naloži plačilo stroškov postopka na prvi stopnji.**

Podpisi